

สุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา Health status of household laborer in para-rubber plantations in Songkhla province

บัญชา สมบูรณ์สุข^{a,*}, ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์^b และ อภิญญา รัตนไชย^a

Buncha Somboonsuke^{a,*}, Purawich Phitthayaphinant^b and Apinya Ratanachai^a

^a ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สงขลา 90112

Department of Agricultural Development, Faculty of Natural Resources, Prince of Songkla University, Songkhla 90112, Thailand

^b หลักสูตรเทคโนโลยีการเกษตรและการพัฒนาชุมชน คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง
Program in Agricultural Technology and Community Development, Faculty of Technology and Community Development
Thaksin University, Phatthalung, Thailand

ARTICLE INFO

Article history:

Received 08 January 2015

Received in revised form

05 June 2015

Accepted 05 June 2015

Keywords:

health status,
household laborer,
para-rubber farmer,
rubber production

ABSTRACT

This research explored the health status (physical, mental, social, and spiritual) of household laborers in para-rubber plantations, as well as examining indicators of the health status of household laborers and investigating the socio-economic factors correlated with health status. Data were collected using structured interviews with 394 household laborers in para-rubber plantations, selected using multi-stage random sampling. The arithmetic mean and Pearson correlation coefficient were employed to analyze the data. Additional data were collected using in-depth interviews with 60 household laborers in para-rubber plantations, selected using purposive sampling. The results revealed that the household laborers in para-rubber plantations had high levels of social health and spiritual health. On the contrary, their physical health and mental health were at low levels. The indicators of physical health, mental health, social health and spiritual health were highly important. Statistically significant variables correlating the health status of household laborers in para-rubber plantations were: para-rubber farm experience, knowledge of para-rubber production through extension visits, labor used for para-rubber production, and the status of the para-rubber farmer household. Suggestions for the development of the health status of household laborers in para-rubber plantations included enhancement of the performance of the household laborers in para-rubber plantations.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณของแรงงาน

ครัวเรือนทำสวนยางพารา รวมทั้งประเมินตัวชี้วัดสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา และวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา การ

* Corresponding author

E-mail address: buncha.s@psu.ac.th

รวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้างกับแรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในสวนยางพาราจำนวน 394 ราย ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน และในจำนวนนี้ ได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 60 ราย ซึ่งใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้คำมัชฌิมเลขคณิตและสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า สุขภาวะทางสังคมและทางจิตวิญญาณของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีระดับสูง ในขณะที่สุขภาวะทางร่างกายและทางจิตใจมีระดับต่ำ ตัวชี้วัดสุขภาวะทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ มีความสำคัญในระดับมาก ตัวแปรประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ จำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตยางพารา และสถานภาพของครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับแนวทางพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา คือ การพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา

คำสำคัญ: สุขภาวะ แรงงานครัวเรือน เกษตรกรชาวสวนยาง การผลิตยางพารา

บทนำ

ยางพาราเป็นพืชที่มีความผูกพันและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรในภาคใต้มาเป็นเวลานาน เพราะภาคใต้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของยางพารา และการทำสวนยางพาราถือเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงทางรายได้ (Somboonsuke & Wettayaprasit, 2013) โดยในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2554 น้ำยางสดและยางแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้มีราคาสูงเป็นประวัติการณ์ถึง 155.09 และ 170.75 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ (กรมการค้าภายใน, 2557) แต่ในปัจจุบันผลผลิตยางพารามีราคาลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในเดือนกันยายน พ.ศ. 2557 น้ำยางสดและยางแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้มีราคาเพียง 44.23 และ 47.08 บาทต่อ

กิโลกรัม ตามลำดับ (กรมการค้าภายใน, 2557) ในขณะที่ต้นทุนการผลิตยางพารากลับเพิ่มขึ้นมากกว่า 60 บาทต่อกิโลกรัม (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร, 2556) มีผลทำให้เกษตรกรชาวสวนยางประสบกับภาวะขาดทุนและมีรายได้ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางในหมู่มาก เพราะรายได้ที่ได้รับอาจจะพอสำหรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเท่านั้น แต่ไม่เพียงพอที่จะใช้ชำระหนี้สิน ทั้งนี้สืบจากการทำสวนยางพาราและหนี้สินที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตามค่านิยมสมัยใหม่ อาทิ การผ่อนบ้าน การผ่อนรถยนต์ การผ่อนเครื่องใช้/สิ่งอำนวยความสะดวก การส่งลูกไปเรียนในระดับที่สูงขึ้น

ปัจจุบันเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางพารามากขึ้น ทั้งแรงงานจ้างจากภายในและภายนอกชุมชน เนื่องจากแรงงานครัวเรือนมีการเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกภาคการเกษตรมากขึ้น ทำให้แรงงานในการทำสวนยางพารามีไม่เพียงพอ และส่งผลให้แรงงานครัวเรือนรุ่นพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุในครัวเรือนต้องเข้ามาปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารามากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาวะของแรงงานในกลุ่มนี้ตามมา โดยแววสุดา (2542) ได้พบว่า ผลกระทบในเชิงลบทางร่างกายจากการทำสวนยางพารา เช่น การพักผ่อนไม่เพียงพอ ทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย อาการปวดเมื่อยตามร่างกายจากการแบกหามและหิ้วถังน้ำยางเกินกำลัง การรับประทานอาหารไม่เป็นเวลา ทำให้เกิดโรคกระเพาะอาหาร ระบบสายตาผิดปกติอันเนื่องมาจากมีแสงสว่างไม่เหมาะสมในขณะกรีดยางพารา และอันตรายจากสัตว์มีพิษในสวนยางพาราที่มีลักษณะเป็นป่า ในขณะที่ต๋องรงค์ (2545) พบว่า แรงงานในสวนยางพาราต้องเผชิญกับผลกระทบในเชิงลบมากมาย เช่น อาการเจ็บปวดบริเวณหลังส่วนล่าง ข้อมือ และขาจากการปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพารา ความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีต่าง ๆ ในการทำสวนยางพาราและปัญหากลิ่นเหม็นของกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบ ความเครียดและความทุกข์ใจจากปัญหาราคาผลผลิตยางพาราคงต่ำ รวมทั้งปัญหาโรคพืช วัชพืช และศัตรูพืช ซึ่งทำให้เกษตรกรมีรายได้ไม่

เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและการชำระหนี้สิน และอาชีพชา (2551) พบว่า ในขณะที่แรงงานใช้สารเคมี หากละอองของสารเคมีเข้าตา จะทำให้เกิดอาการระคายเคืองตา

จากปัญหาที่กล่าวมานี้ได้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของแรงงานครัวเรือนมากมาย ซึ่งวลักขณา (2550) ได้ให้ความหมายของสุขภาพว่า ภาวะที่เป็นสุขของบุคคล ซึ่งมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ รวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือทุพพลภาพ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ โดยประเวศ (2543) ได้กล่าวถึงมิติของสุขภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ 1) สุขภาวะทางร่างกาย 2) สุขภาวะทางจิตใจ 3) สุขภาวะทางสังคม และ 4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ สุขภาวะทั้ง 4 มิติดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ หากสภาวะด้านใดด้านหนึ่งเกิดความบกพร่อง ก็จะมีผลกระทบต่อสภาวะด้านอื่น ๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะทางร่างกายและสุขภาวะทางจิตใจ ซึ่งมักจะพบว่าความเจ็บป่วย หรือความไม่สมบูรณ์ทางร่างกาย จะก่อให้เกิดความวิตกกังวลและความเครียดจนนำไปสู่ปัญหาทางจิตใจได้ ในทางกลับกันความเครียด หรือความวิตกกังวลอาจนำไปสู่ความเจ็บป่วยทางร่างกายได้เช่นกัน การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสุขภาวะทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา และ 2) ประเมินตัวชี้วัดสุขภาพและวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา โดยผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะนำไปสู่การพัฒนาสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราในจังหวัดสงขลาและพื้นที่อื่นที่มีสภาพคล้ายคลึงกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ซึ่งประกอบด้วย อำเภอรัตภูมิ หาดใหญ่ ควนเนียง นาหม่อม บางกล่ำ และ

สะเดา เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้มีสวนยางพาราทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมถึงมีการใช้แรงงานครัวเรือนปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารามาก ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยจำแนกเป็น 2 ส่วน คือ

1) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับแรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจำนวน 394 ราย (1 ครัวเรือนต่อตัวแทนแรงงานครัวเรือน 1 ราย) ซึ่งได้จากการคำนวณด้วยสูตรการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1967) โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่างเกิดขึ้นได้ไม่เกินร้อยละ 5 การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนและวิธีการสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลากแบบไม่คืนตามลำดับที่ของเกษตรกรชาวสวนยางในทะเบียนของสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างของอำเภอรัตภูมิ หาดใหญ่ ควนเนียง นาหม่อม บางกล่ำ และสะเดาจำนวน 211, 82, 29, 27, 23 และ 21 ครัวเรือน ตามลำดับ

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับแรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางทั้ง 6 อำเภอ ๆ ละ 10 ราย รวมเป็น 60 ราย ซึ่งใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนมีความรู้และความเข้าใจในการทำสวนยางพารา และสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนได้อย่างอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนความคิดเห็นของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราเกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ 4 แทนมาก และ 3, 2 และ 1 แทนปานกลาง น้อย และไม่เคยเลยตามลำดับ ใช้หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต โดยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินระดับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราในประเด็นต่าง ๆ คือ สูง (3.26–4.00 คะแนน) ปานกลาง (2.51–3.25 คะแนน) ต่ำ (1.76–2.50 คะแนน) และต่ำที่สุด (1.00–1.75 คะแนน)

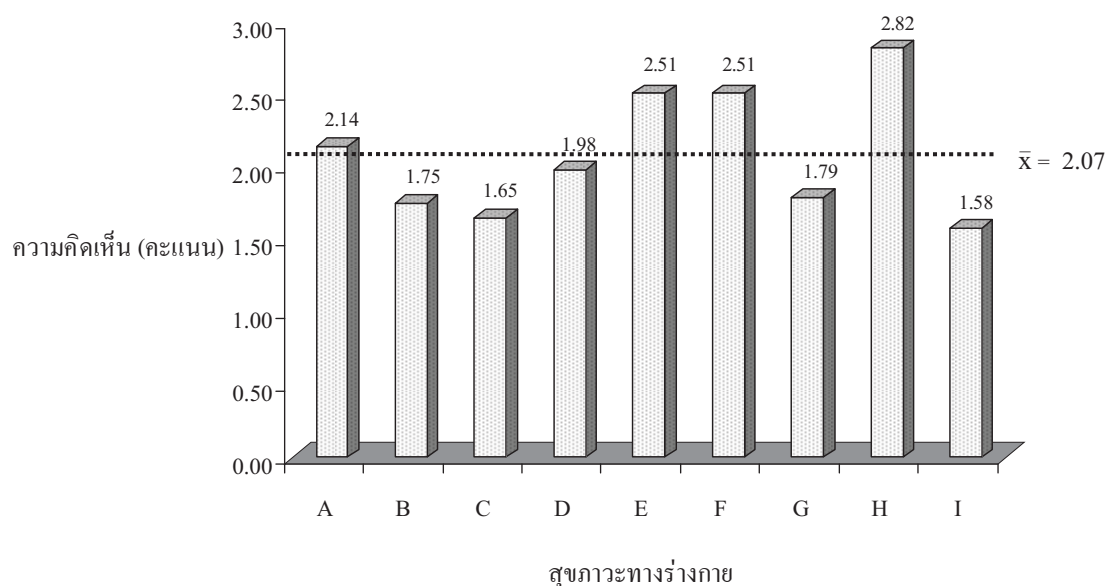
การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) โดยตัวแปรอิสระประกอบด้วยอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพของครัวเรือน รายได้ของครัวเรือน ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา จำนวนแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา จำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตยางพารา จำนวนแรงงานที่เพียงพอต่อการผลิตยางพารา ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ และร้อยละของเนื้อยางแห้งที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางผลิตได้ ส่วนตัวแปรตาม คือ สุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา โดยได้กำหนดระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรไว้ 3 ระดับ คือ $r \geq 0.80$ แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง $0.50 \leq r \leq 0.79$ แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง และ $r \leq 0.49$ แสดงว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

สุขภาพของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา

สุขภาพทางร่างกายของแรงงานครัวเรือนทำสวน

ยางพาราโดยภาพรวมมีระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ย 2.07 คะแนน (ภาพที่ 1) โดยประเด็นสุขภาพทางร่างกายที่อยู่ในระดับต่ำที่สุดคือ อาการเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ในขณะที่และหลังการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (B) อาการเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารในขณะที่และหลังการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (C) และอาการผิวดอกทางผิวหนังเมื่อมีการสัมผัสสารเคมีที่ใช้ในการทำสวนยางพารา (I) มีคะแนนเฉลี่ย 1.75 1.65 และ 1.58 คะแนน ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า การทำสวนยางพาราในพื้นที่ที่มีการใช้สารเคมี ทั้งสารเคมีกำจัดโรคพืช วัชพืช และศัตรูพืช ตลอดจนปุ๋ยเคมี ทำให้แรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารามีความเสี่ยงที่จะได้รับสารเคมีเหล่านั้นเข้าสู่ร่างกาย ทั้งทางปาก ผิวหนัง และการหายใจ จนส่งผลให้เกิดอาการไม่พึงประสงค์ เช่น คันตามผิวหนัง ผื่นแดง ผิวหนังแตกและไหม้ เล็บชิดและหักง่าย คลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย เจ็บคอ ไอ เวียนศีรษะ หน้ามืด แน่นหน้าอก หายใจลำบาก อ่อนเพลีย เหนื่อยง่าย มือและเท้าชา ซึ่งผลกระทบทางร่างกายในเชิงลบเหล่านี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมี หรือการละเลยต่อวิธีการใช้สารเคมีที่ถูกต้อง รวมทั้งการขาด

ภาพที่ 1 ความคิดเห็นของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราเกี่ยวกับสุขภาพทางร่างกาย

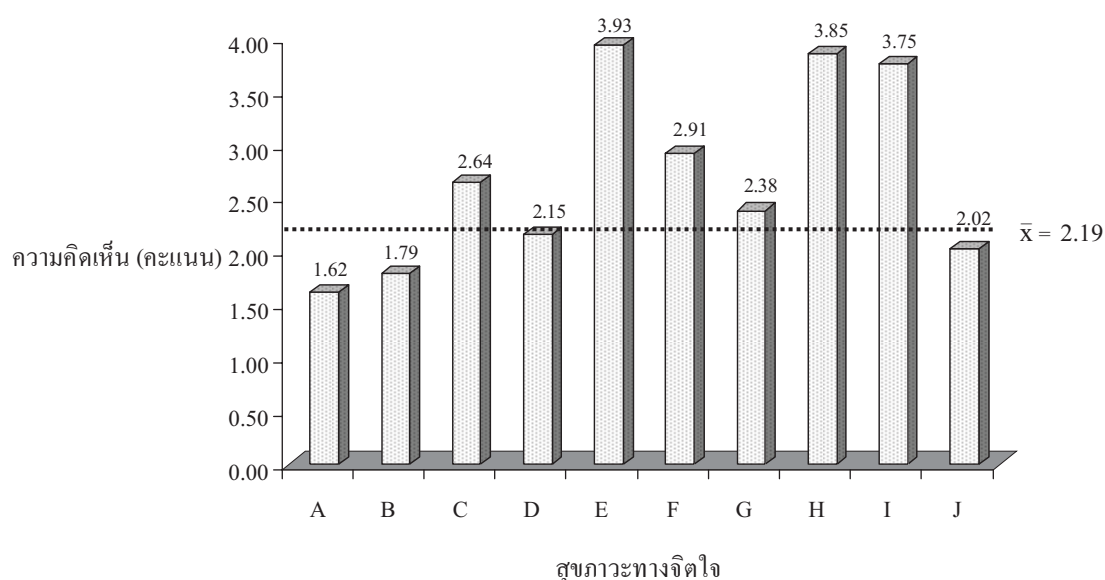
ความใส่ใจในเรื่องการป้องกันตนเองจากสารเคมี และความไม่เข้าใจในความเป็นพิษของสารเคมีที่มีผลต่อร่างกาย

ประเด็นสุขภาวะทางร่างกายที่อยู่ในระดับต่ำคือ อาการเกี่ยวกับระบบหัวใจและหลอดเลือดในขณะและหลังการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (A) อาการเกี่ยวกับระบบสายตาในขณะปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพาราในเวลากลางคืน หรือเช้ามืด (D) และการประสบอุบัติเหตุ เช่น หกล้ม มีดบาด หรือได้รับบาดเจ็บ เมื่อปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (G) มีคะแนนเฉลี่ย 2.14, 1.98 และ 1.79 คะแนน ตามลำดับ

ประเด็นสุขภาวะทางร่างกายที่อยู่ในระดับปานกลางคือ การได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษในสวนยางพารา เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง ยุง ขณะปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (H) มีคะแนนเฉลี่ย 2.82 คะแนน ในขณะที่ประเด็นอาการปวดเมื่อยบริเวณร่างกาย เช่น ข้อมือ หลัง ไหล่ ต้นคอ และขา (E) และอาการปวดเกร็งกล้ามเนื้อท่าย่อย หลัง หรือไหล่ เมื่อต้องแบกหามถังน้ำยางไปยังโรงยางทำยางแผ่น หรือน้ำยางสด (F) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันคือ 2.51 คะแนน แสดงให้เห็นว่า แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราไม่ค่อยประสบกับปัญหาการได้รับอันตราย

จากสัตว์มีพิษในสวนยางพารามากนัก เนื่องจากสวนยางพาราในพื้นที่ที่มีการดูแลและกำจัดวัชพืชค่อนข้างดี ทำให้สวนยางพาราโล่งเตียน ไม่รกทึบ หรือมีวัชพืชมากจนกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและ/หรือแหล่งหลบซ่อนของสัตว์มีพิษต่าง ๆ นอกจากนี้ใน 2 ประเด็นหลังสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนระบบการกรีดยางพารา และรูปแบบผลผลิตที่ช่วยลดเวลาและเพิ่มความสะดวกในการปฏิบัติงานมากขึ้น แต่ยังมีแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราที่มีอาการปวดเมื่อยตามร่างกายอยู่บ้าง อาทิ บริเวณหลัง ข้อมือ แขน และไหล่ เนื่องจากความสูงของหน้ายางไม่พอดีกับความสูงของร่างกาย ทำให้ต้องเอื้อมมือ หรือก้มตัวลง หรือเอี้ยวตัวเพื่อกรีดยางพารา รวมทั้งการก้มและเงยบ่อยครั้งในขณะเก็บน้ำยาง ตลอดจนการแบกหามและหิ้วถังน้ำยางเกินกำลังจากสวนยางพาราถึงโรงงานแปรรูปน้ำยาง บริเวณขา เข่า และข้อเท้า เนื่องจากการเดินเป็นเวลานานบนพื้นที่ต่างระดับ หรือมีระดับไม่เท่ากัน รวมทั้งการนั่งยอง หรือคุกเข่าเพื่อกรีดยางพารา และบริเวณคอ เนื่องจากการเงยหน้าเพื่อกรีดยางพาราที่มีหน้ายางสูง

สุขภาวะทางจิตใจของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราโดยภาพรวมมีระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ย 2.19

ภาพที่ 2 ความคิดเห็นของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราเกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตใจ

คะแนน (ภาพที่ 2) โดยประเด็นความเครียดและความกังวลใจเมื่อต้องออกไปปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพาราตอนกลางคืน (A) จัดอยู่ในระดับต่ำที่สุด มีคะแนนเฉลี่ย 1.62 คะแนน เนื่องจากช่วงกลางคืนเป็นช่วงเวลาที่ย่างกายต้องการการพักผ่อน เพื่อซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ซึ่งหากร่างกายได้รับการพักผ่อนน้อย หรือไม่เพียงพอ จะก่อให้เกิดความเครียด ความหงุดหงิด และอารมณ์ไม่คงที่ ตลอดจนความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาสุขภาพตามมาได้ โดยแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราบางรายต้องตื่นขึ้นมากรีดยางพาราตั้งแต่เที่ยงคืน เพราะเป็นช่วงที่มีอุณหภูมิต่ำ ทำให้ระยะเวลาการไหลของน้ำยางยาวนาน ส่งผลให้ได้น้ำยางมาก ในขณะที่แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราอีกกลุ่มหนึ่งทำการกรีดยางพาราในตอนหัวรุ่งหรือเช้ามืด ซึ่งได้น้ำยางน้อยกว่ากลุ่มแรกเพียงเล็กน้อย แต่สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับตะเกียงแก๊ส และช่วยลดอันตรายจากสัตว์มีพิษ หรือโจรผู้ร้าย ตลอดจนมีผลดีต่อสุขภาพ เพราะได้พักผ่อนเต็มที่

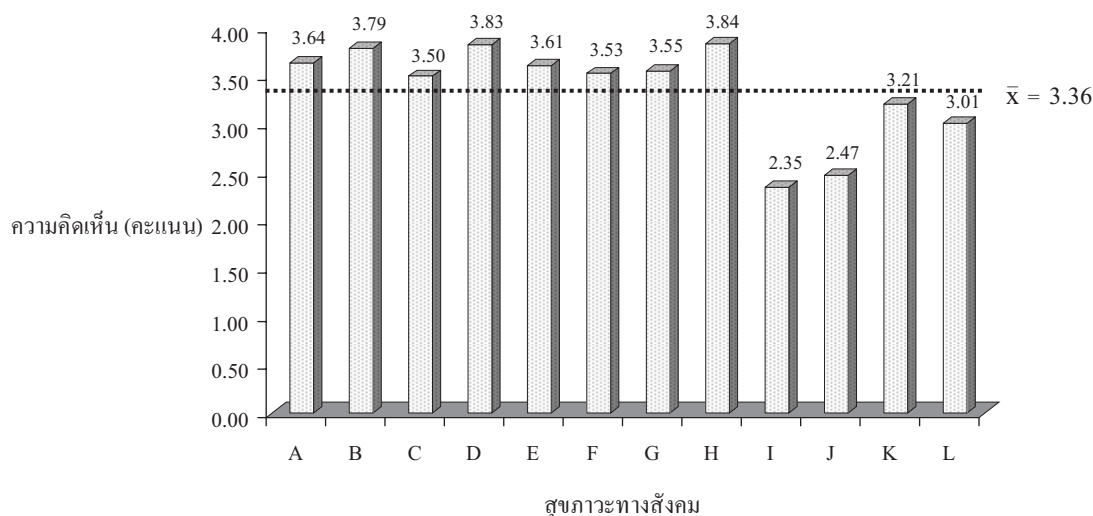
ประเด็นความกังวลใจเมื่อฝนตกเพราะไม่สามารถไปกรีดยางพาราได้ (G) ความเครียดเกี่ยวกับหนี้สินที่กู้ยืมมาใช้ในการลงทุนทำสวนยางพารา (D) ความกังวลใจเกี่ยวกับการสูญเสียเวลาและรายได้เมื่อต้องเข้ารับการอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ หรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ (J) และความกลัวและความทุกข์จากอันตรายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อต้องออกไปปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพารา (B) มีคะแนนเฉลี่ย 2.38, 2.15, 2.02 และ 1.79 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งจัดว่าแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสุขภาวะทางจิตใจในประเด็นเหล่านี้ระดับต่ำ

ประเด็นความเครียดเมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย (C) มีคะแนนเฉลี่ย 2.64 คะแนน ซึ่งจัดว่าแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสุขภาวะทางจิตใจในประเด็นนี้ระดับปานกลางเนื่องจากปัญหาราคาผลผลิตยางพาราตกต่ำในขณะที่ราคาปุ๋ยเคมีและสารเคมีกลับสูงขึ้น ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบันที่มีค่าครองชีพสูงขึ้น ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อรายได้และรายจ่าย หรือฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ทำให้เกษตรกรต้องดิ้นรนเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและเพียงพอที่จะนำไป

ใช้ชำระหนี้สินและลงทุนในสวนยางพารา ทั้งนี้มีเกษตรกรชาวสวนยางบางรายที่ขาดแคลนเงินทุนในการทำสวนยางพารา จึงปล่อยให้ต้นยางพาราที่เป็นโรคตายไปในที่สุด ทำให้ผลผลิตยางพาราที่ควรจะได้รับลดลง และรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ส่งผลให้เกิดความเครียดและอาการซึมเศร้าโดยไม่รู้ตัว นอกจากนี้ปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้แรงงานครัวเรือนต้องมีความระมัดระวังในชีวิตและทรัพย์สินระหว่างการปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพารามากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้แรงงานครัวเรือนเกิดความเครียดในการดำรงชีวิตได้ นอกจากนี้ประเด็นความกระวนกระวายใจและความไม่สบายใจเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับโรคพืชและศัตรูพืช (F) จัดอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน มีคะแนนเฉลี่ย 2.91 คะแนน เนื่องจากปัญหาดังกล่าวไม่ได้มีความรุนแรงมากนัก

ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงความภูมิใจและศักดิ์ศรีในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราจากประเด็นการมองเห็นคุณค่าของตนเองจากการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา (E) ความพึงพอใจกับความสามารถของตนเองในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการกรีดยางพารา (H) และความรู้สึกระหว่างประสบความสำเร็จและก้าวหน้าในชีวิตจากการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา (I) มีคะแนนเฉลี่ย 3.93 3.85 และ 3.75 คะแนน ซึ่งจัดว่าแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสุขภาวะทางจิตใจในประเด็นเหล่านี้ระดับสูง

สุขภาวะทางสังคมของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราโดยภาพรวมมีระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ย 3.36 คะแนน (ภาพที่ 3) แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสุขภาวะทางสังคมในประเด็นโดยส่วนใหญ่ระดับสูง ได้แก่ ความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้ช่วยเหลือกันทั้งในครัวเรือนและนอกครัวเรือน (H) การมีเวลาในการดูแลสมาชิกในครัวเรือนที่เจ็บป่วย (D) การให้ความสนใจในทุกๆ และความสุขของสมาชิกในครัวเรือน (B) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครัวเรือน (A) ความเอื้ออาทรต่อคนอื่น ๆ ในสังคม (E) การช่วยเหลือกันในงานพิธีกรรม หรือกิจกรรมต่าง ๆ (G) การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรในชุมชน (F) และการทำกิจกรรมการผลิต

ภาพที่ 3 ความคิดเห็นของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราเกี่ยวกับสภาวะทางสังคม

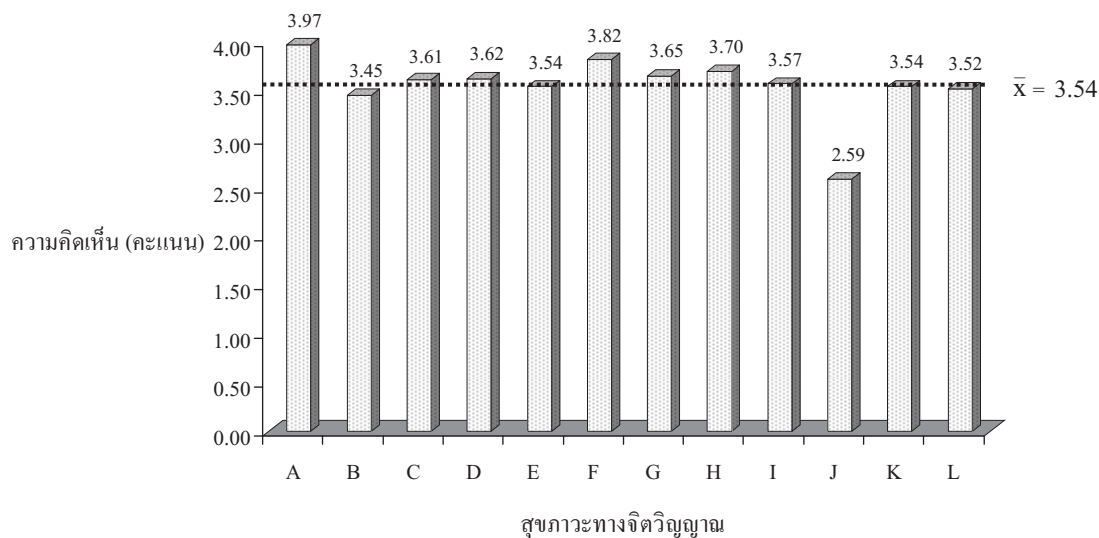
ยางพาราร่วมกันของสมาชิกในครัวเรือน (C) มีคะแนนเฉลี่ย 3.84, 3.83, 3.79, 3.64, 3.61, 3.55, 3.53 และ 3.50 คะแนน ตามลำดับ

ประเด็นการมีโอกาสนในการพูดคุยกับเพื่อนบ้าน หลังจากปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารา (K) และการมีโอกาสนในการร่วมกิจกรรมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในกลุ่มชนเกี่ยวกับการผลิตยางพารา (L) มีคะแนนเฉลี่ย 3.21 และ 3.01 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งจัดว่าแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสภาวะทางสังคมใน 2 ประเด็นนี้ระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนชาวสวนยางในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งทางสังคม แม้ว่าสภาวะทางร่างกายและทางจิตใจค่อนข้างต่ำก็ตาม

ประเด็นการได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าน ในกิจกรรมการผลิตยางพารา (J) และการช่วยเหลืองานต่าง ๆ ในการผลิตยางพาราของเพื่อนบ้าน (I) มีคะแนนเฉลี่ย 2.47 และ 2.35 คะแนน ตามลำดับ ซึ่งจัดว่าแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสภาวะทางสังคมใน 2 ประเด็นนี้ระดับต่ำ สะท้อนให้เห็นถึงการแข่งขันในระบบการผลิตยางพาราของชุมชนที่มีมากขึ้น ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว และต้องเร่งเพิ่มผลผลิตของตนเองให้ได้มากขึ้น เพื่อที่จะมีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในครัวเรือนและการชำระ

หนี้สิน ในอดีตที่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชยังไม่แพร่หลายในชุมชน เกษตรกรชาวสวนยางจะใช้วิธีการคายนหญา ซึ่งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างเพื่อนบ้านและเครือญาติจนเกิดเป็นความสามัคคีกัน แต่ในปัจจุบันการลงแรงในลักษณะดังกล่าวลดลง เพราะมีการใช้สารเคมีกันมากขึ้น

ภาพที่ 4 ชี้ให้เห็นว่า สภาวะทางจิตวิญญาณโดยภาพรวมของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีระดับสูง มีคะแนนเฉลี่ย 3.54 คะแนน แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสภาวะทางจิตวิญญาณระดับสูงเกือบทุกประเด็น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นการทำสวนยางพาราทำให้มีความสุขและความพึงพอใจในชีวิต (A) การนำความเชื่อและหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต (F) อาชีพการทำสวนยางพาราทำให้สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาได้อย่างเคร่งครัด (H) อาชีพการทำสวนยางพาราทำให้สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาได้อย่างครบถ้วน (G) การมีจิตใจที่เข้มแข็งเมื่อต้องประสบปัญหา และต้องแก้ไขปัญหาให้ได้ (D) การประสบความสำเร็จตามที่ใฝ่ฝันไว้ในชีวิตของการเป็นแรงงาน (C) ความเต็มใจในการเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน (I) ความสามารถในการเฝ้าระวังตนเองเมื่อมีความทุกข์ใจ (E) ความเสียสละเพื่อ

ภาพที่ 4 ความคิดเห็นของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราเกี่ยวกับสุขภาวะทางจิตวิญญาณ

ส่วนรวมของแรงงานและคนในชุมชน (K) ความเป็นมิตรให้แก่กันของแรงงานและคนในชุมชน (L) และชีวิตของการเป็นแรงงานมีคุณค่าต่อชุมชน (B) มีคะแนนเฉลี่ย 3.97, 3.82, 3.70, 3.65, 3.62, 3.61, 3.57, 3.54, 3.54, 3.52 และ 3.45 คะแนน ตามลำดับ ทั้งนี้มีเพียงประเด็นเดียวที่จัดอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความขัดแย้งกับคนในชุมชน (J) มีคะแนนเฉลี่ย 2.59 คะแนน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราและสมาชิกคนอื่น ๆ ในครัวเรือนต่างยึดถือหลักการดำรงชีวิตตามแนววิถีของศาสนาอย่างเคร่งครัด และนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

ตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราโดยภาพรวมทั้ง 4 มิติมีความสำคัญในระดับมาก มีคะแนนเฉลี่ย 0.68 คะแนน (ตารางที่ 1) แสดงว่า ตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถใช้พิจารณาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราได้ดี โดยตัวชี้วัดสุขภาวะทางร่างกายเกือบทุกตัวมีความสำคัญในระดับมาก ส่วนของตัวชี้วัดสุขภาวะทางจิตใจพบว่า ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น การมีจิตใจที่เป็นสุข ตลอดจนความกระตือรือร้นและความคล่องตัวในการประกอบอาชีพ เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญ

ในระดับมากที่สุดและมาก ตามลำดับ สำหรับตัวชี้วัดทางสังคมพบว่า ความสุขในครอบครัว การช่วยเหลือและให้บริการแก่สังคม สถานะทางครอบครัว และความปรองดองของชุมชน เป็นตัวชี้วัดที่มีความสำคัญในระดับมาก ส่วนตัวชี้วัดทางจิตวิญญาณพบว่า ตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัว ได้แก่ การมีจิตใจสูงและจิตสาธารณะ และการแบ่งปันต่อผู้อื่นและความไม่เห็นแก่ตัว มีความสำคัญในระดับมากที่สุดและมาก ตามลำดับ

ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (ตารางที่ 2) พบว่า ตัวแปรประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ จำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตยางพารา และสถานภาพของครัวเรือน มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.97, 0.93, 0.54 และ 0.45 ตามลำดับ

ตัวแปรประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราและความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือน

ตารางที่ 1 ระดับความสำคัญของตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา

ตัวชี้วัด	คะแนนเฉลี่ย	ระดับความสำคัญ
1) สุขภาวะทางร่างกาย	0.64	มาก
1.1 ความแข็งแรงสมบูรณ์ของร่างกาย	0.70	มาก
1.2 การดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	0.68	มาก
1.3 การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี (กินอยู่ดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจดี)	0.52	ปานกลาง
1.4 การเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุข	0.69	มาก
1.5 ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	0.61	มาก
2) สุขภาวะทางจิตใจ	0.66	มาก
2.1 การมีจิตใจที่เป็นสุข (ทำสวนยางพาราแล้วมีความสุข ไม่เครียด)	0.75	มาก
2.2 ความกระตือรือร้นและความคล่องตัวในการประกอบอาชีพ	0.72	มาก
2.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น	0.81	มากที่สุด
2.4 ความมั่นคงในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา	0.59	ปานกลาง
2.5 การมีกิจกรรมผ่อนคลายและสันทนาการ	0.44	น้อย
3) สุขภาวะทางสังคม	0.64	มาก
3.1 สถานะทางครอบครัว	0.75	มาก
3.2 ความสุขในครอบครัว	0.80	มาก
3.3 ความขัดแย้งในครอบครัวและชุมชน	0.29	น้อย
3.4 การช่วยเหลือและให้บริการแก่สังคม	0.78	มาก
3.5 ความปรองดองของชุมชน	0.69	มาก
3.6 การมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันในชุมชน	0.54	ปานกลาง
4) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ	0.79	มาก
4.1 การแบ่งปันต่อผู้อื่นและความไม่เห็นแก่ตัว	0.75	มาก
4.2 การมีจิตใจสูงและจิตสาธารณะ	0.83	มากที่สุด
รวม	0.68	มาก

หมายเหตุ เกณฑ์ในการประเมินระดับความสำคัญของตัวชี้วัด คือ 0.81–1.00 สำคัญมากที่สุด 0.61–0.80 สำคัญมาก 0.41–0.60 สำคัญปานกลาง 0.21–0.40 สำคัญน้อย และ 0.00–0.20 ไม่มีความสำคัญเลย

ทำสวนยางพาราในระดับสูง เนื่องจากการทำสวนยางพาราต้องใช้แรงงานที่มีฝีมือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมการกรีดยางพารา เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและรักษาดันยางพาราให้สามารถให้ผลผลิตได้ในระยะยาว ดังนั้นแรงงานครัวเรือนที่มีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราสูง และมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราเป็นอย่างดี จะมีสุขภาวะโดยรวมในระดับสูง

จำนวนแรงงานในระบบการผลิตยางพาราที่มีมากขึ้น จะช่วยแบ่งเบาปริมาณงานของแรงงานครัวเรือนทำ

สวนยางพารา และทำให้งานเสร็จเร็วขึ้นได้ ซึ่งส่งผลให้อาการไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นกับแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราลดลง จึงทำให้แรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารามีสุขภาวะโดยรวมสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของแววสุดา (2542) และณรงค์ (2545) ที่พบว่า จำนวนแรงงานทำสวนยางพาราที่ไม่เหมาะสมกับปริมาณงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราของครัวเรือน จะทำให้แรงงานมีอาการเหนื่อยล้า ปวดกล้ามเนื้อและกระดูก ในขณะที่งานวิจัยของฮาฟิซา (2551) พบว่า จำนวนแรงงานทำสวน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงาน
ครัวเรือนทำสวนยางพารา

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
อายุ	0.80
ระดับการศึกษา	0.28
สถานภาพของครัวเรือน	0.45*
รายได้ของครัวเรือน	0.43
ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา	0.97*
จำนวนแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา	-0.61
จำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตยางพารา	0.54*
จำนวนแรงงานที่เพียงพอต่อการผลิตยางพารา	0.21
ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ	0.93*
ร้อยละของเนื้อยางแห้งที่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางผลิตได้	-0.55

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ยางพารามีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับผลกระทบด้านสุขภาวะของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

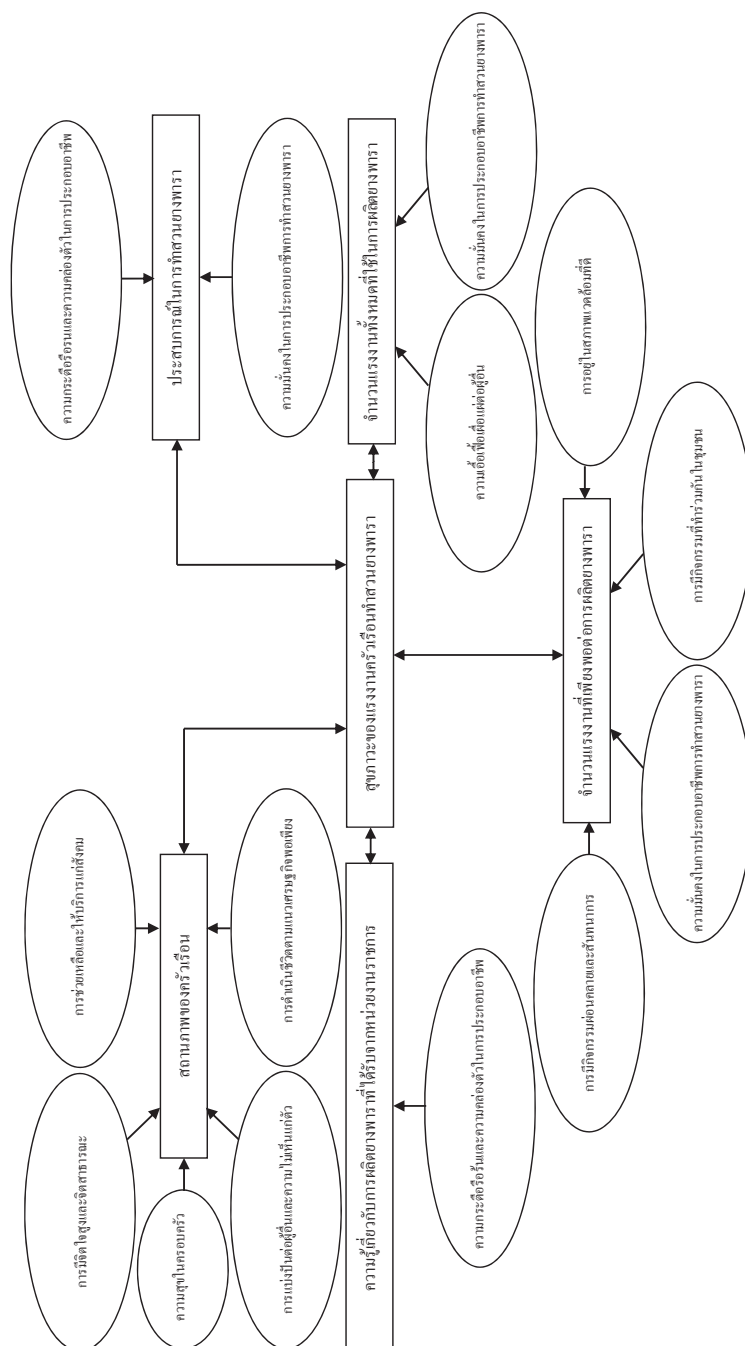
สุขภาวะเป็นประเด็นสำคัญที่เกษตรกรชาวสวนยางต้องให้ความสนใจมากขึ้น เพราะแม้ว่าเกษตรกรชาวสวนยางจะมีรายได้มากเพียงใดก็ตาม แต่หากสุขภาวะไม่ดีก็จะทำให้เกษตรกรชาวสวนยางไม่มีความสุข ผลการวิจัยสรุปได้ว่า สุขภาวะทางร่างกายและทางจิตใจของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราก่อนข้างต่ำ เมื่อเทียบกับสุขภาวะทางสังคมและทางจิตวิญญาณ อันมีสาเหตุจากการปฏิบัติงานและการใช้สารเคมีในการปฏิบัติงานบางกิจกรรม รวมถึงการพักผ่อนไม่เพียงพอติดต่อกันเป็นเวลานานตลอดจนความเครียดจากผลผลิตยางพารามีราคาตกต่ำและความกังวลเกี่ยวกับการมีรายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการชำระหนี้สิน อย่างไรก็ตาม สุขภาวะทางสังคมและทางจิตวิญญาณของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราก่อนข้างสูง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุมชนชาวสวนยางมีความเข้มแข็ง รวมทั้งมีความเชื่อมั่นและภูมิใจในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพารา สำหรับตัวชี้วัดสุข

ภาวะทั้ง 4 มิติ แม้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ตัวชี้วัดเหล่านี้สามารถนำไปใช้พิจารณาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราได้ แต่เป็นประเด็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งควรมีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความเข้มแข็งของชุมชน การบริหารจัดการ การเสริมพลัง การปรับเปลี่ยนทัศนคติของเกษตรกรชาวสวนยาง การดำรงชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง ความมีวินัย และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐในรูปโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อใช้ในการพัฒนาตัวชี้วัดสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนในอนาคต ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา คือ ประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพาราที่ได้รับจากหน่วยงานราชการ จำนวนแรงงานทั้งหมดที่ใช้ในการผลิตยางพารา สถานภาพของครัวเรือน และจำนวนแรงงานที่พอเพียงพอต่อการผลิตยางพารา

ข้อเสนอแนะที่จะเป็นแนวทางพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา คือ 1) การพัฒนาความสามารถและศักยภาพในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน โดยการจัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในการจัดการสวนยางพาราที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้สารเคมี ซึ่งแรงงานผู้ใช้สารเคมีควร

ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีที่ถูกต้องวิธี โดยการอ่านฉลากอย่างละเอียดก่อนการใช้สารเคมีทุกครั้ง เพื่อลดและป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมี และ 2) การส่งเสริมและให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการเงิน

ในครัวเรือน และการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ผลการวิจัยสามารถเสนอรูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพาราดังแสดงในภาพที่ 5

ภาพที่ 5 รูปแบบการพัฒนาสุขภาวะของแรงงานครัวเรือนทำสวนยางพารา

เอกสารอ้างอิง

- กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์. (2557). *ราคายางพาราในประเทศไทยและต่างประเทศ*. สืบค้นจาก [http://agri.dit.go.th/web_dit_sec6/admin/uploadfiles/multi_files/ราคายาง%20ปี%2053-57%20\(ก.ย.57\).xls.pdf](http://agri.dit.go.th/web_dit_sec6/admin/uploadfiles/multi_files/ราคายาง%20ปี%2053-57%20(ก.ย.57).xls.pdf)
- ณรงค์ เบ็ญสอาด. (2545). *สภาพการทำงานและกลุ่มอาการปวดกล้ามเนื้อและกระดูกในผู้ประกอบการอาชีพผลิตยางพารา กรณีศึกษาตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ประเวศ วะสี. (2543). *สุขภาพในฐานะอุดมการณ์ของมนุษย์* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- วลักษณ์ ศิริกรกุล. (2550). *ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับสุขภาพของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลทั่วไป* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- แววสุดา หนูอุไร. (2542). *ศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของชาวสวนยางพาราในตำบลทับช้าง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.
- ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2556). *ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตรปี 2556*. สืบค้นจาก http://www.oae.go.th/download/download_journal/commodity56.pdf
- ฮาฟิซา เมาะมิง. (2551). *ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานในสวนยางพาราที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของเกษตรกรในอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.

- Somboonsuke, B., & Wettayaprasit, P. (2013). *Agricultural system of natural para rubber smallholding sector in Thailand*. Bangkok, Thailand: Extension and Training Office, Kasetsart University.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Tokyo, Japan: John Weatherhill.

Translated Thai References

- Bensa-ard, N. (2002). *Work condition and musculoskeletal pain among para rubber planters: A case study in tambon Nakleua, amphoe Kantang, changwat Trang* (Unpublished master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]
- Center for Agricultural Information, Office of Agricultural Economics. (2013). *Basic information of agricultural economics*. Retrieved from http://www.oae.go.th/download/download_journal/commodity56.pdf [in Thai]
- Department of Internal Trade, Ministry of Commerce. (2014). *Foreign and domestic prices of para-rubber*. Retrieved from [http://agri.dit.go.th/web_dit_sec6/admin/uploadfiles/multi_files/ราคายาง%20ปี%2053-57%20\(ก.ย.57\).xls.pdf](http://agri.dit.go.th/web_dit_sec6/admin/uploadfiles/multi_files/ราคายาง%20ปี%2053-57%20(ก.ย.57).xls.pdf) [in Thai]
- Mohming, H. (2008). *The socio-economic factors and working culture in para-rubber plantation in relating to environmental and health impacts of para-rubber smallholders in amphoe Rangae, changwat Narathiwat* (Unpublished master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]
- Nu-urai, V. (1999). *A study of work culture of rubber plantation farmers in tambon Tubchang, amphoe Nathawee, changwat Songkhla* (Unpublished master's thesis). Thaksin University, Songkhla. [in Thai]
- Siratrakul, L. (2007). *Selected factors related to health of staff nurses, general hospitals* (Unpublished master's thesis). Chulalongkorn University, Bangkok. [in Thai]
- Wasi, P. (2000). *Health as human principal* (4th ed.). Nonthaburi, Thailand: Health Systems Research Institute. [in Thai]